

12 дәріс. Электронды коммуникация құрудың шетелдік тәжірибесі

«Электронды үкімет» тұжырымдамасы ХХ ғасырда 90-жж. басында бірқатар индустриалдық елдерде әзірлене бастаған болатын. 1997 жылы «электронды үкімет» тұжырымдамасының алғашқы кезеңі көптеген Батыс пен Шығыс постиндустриалдық елдерінде табысты жүзеге асырылған болатын. Сол мемлекеттердің үкіметтік мекемелері өздерінің Интернет беттерін ашып, министрліктер өз веб-сайттарында заң жобаларын жариялап, оны виртуалды кеңістікте талқылануына мүмкіндік бере бастады. Батыстың бірқатар елдерінде арнайы мемлекеттік қызметкер – азаматтардың апаратқа қолжетімдік құқының сақталуын бақылайтын өкілетті тұлғаның болуы дәлел. Мысалы, бұл АҚШ-та Ақпарат жөніндегі басты жауапты қызметкер болса, Ұлыбританияда – электронды елші қызметін атауға болады.

Әлемнің алдыңғы қатарлы ондық елдерінің қатарында «электронды үкімет» құру жөнінде бүгінде Швеция, Дания, АҚШ, Сингапур, Швейцария, Финляндия, Исландия, Норвегия, Нидерланды, Канада елдері тұрады. Бұл елдерде үкімет азаматтарға есеп бере отырып, ашық түрде жүзеге асыруды ерекше бақылауға алған.

Ақпараттық саясат мәселелерін зерттеуші ғалым Е. Алияровтың пікірінше, саяси мағынасында «электронды үкімет» жаңа ақпараттық саясат қалыптастырумен, саяси дебаттарды өткізумен, Интернетте дауыс берумен тікелей байланысты. Мәселен, батыс елдерінде «электронды үкімет» эксперименталды технология дәржесінен біртіндеп күнделікті пайдаланылатын құралға айналууда. Дегенмен бұл саладағы жұмыстар әлі де болса жетілдірілуде, ал Интернеттің саяси технология саласындағы мүмкіндігі әлі де толық ашыла қоймады.

«Электронды үкіметтің» тиімді қызмет етуіне арналған Интернет-технологияның әзірлену деңгейі әр елде әр қалай екені сөзсіз. Бұл мәселеге келгенде «Үлкен сегіздік» елдерінің алды тұратыны да бар. Дегенмен әлеуметтік, индустриалдық және басқа да саяси даму факторлары басқа елдердің саяси және қоғамдық қарым-қатынас орнатудағы тиімді де құрылымдық жүйесін жасауға көмектесе алады. Бұл мәселені жан-жақты қарастыру электрондық саяси басқару жаһандану тенденциясымен айқындалады.

Көптеген экономикалық дамыған елдер «электронды үкімет» дамуы мен қалыптасуына бағытталған бірқатар құқықтық, ұйымдастыру және технологиялық шараларын қабылдаған болатын. 90-жылдардың соңында постиндустриалдық елдерде «электронды үкіметті» пайдалану мен оны жоғары деңгейі пайдаланыла бастады. Мемлекеттік басқару қызметін компьютерлендіру көптеген үкіметтік қызметтерді «онлайн» режимінде жұмыс істеуі жатады. Бірқатар елдердегі ұлттық үкіметтік порталдарды сипаттауға болады. Бұл бағыттағы қызмет ағылшын-саксондық елдерде жақсы дамуда.

Әлемдегі Электронды қызмет көрсету туралы алғаш заң қабылдаған мемлекет Финляндия болатын. 2001 жылы қабылданған Заң мемлекеттік басқару органдарының құқықтары, міндеттері мен жауапкершіліктері, азаматтардың электрондық тұлғасын айқындауға қатысты басты талаптар қарастырылған. Заңға сәйкес билік бұқараға кепілдемелер, есепшоттарын мен басқа балама құжаттар мен хабарламаларды таңдау мүмкіндігін ұсынады. Финляндияның ресми веб-порталы Интернет желісіндегі финляндиялық үкіметтік сайт арнайы қызметтер ұсынады.

Бүгінде демократияның «скандинавиялық деңгейі» мен тұрғындардың әл-аухаты осы елдердің өздері бекіткен әлемдік жоғары стандартқа сай келсе, ал ақпараттану, электрондану және интернеттену деңгейі құрлықтық «e-Euro» жобасын жүзеге асыруға ұмтылған Еуропа Одағы мүшелеріне үлгі болуда.

Taylor Nelson Sofres компаниясының соңғы зерттеулері электрондық мемлекеттік қызмет пен оның азаматтардың күнделікті өміріне енгізу жөніндегі жұмыстары скандинавиялық елдердің жетекшілігін тағы да бір дәлелдеп берді. Әлемнің төрт құрлығынан АҚШ, Канада, Австралия, Жапония және ЕО елдерін қосқанда 32 елдің 32000 ересек тұрғындары арасында жүргізілген сауалнамасы бойынша «Government

Online — 2003» есебінде орташа статистикалық есеппен онлайндық үкіметтік сұраныстың артуы дамыған елдерде 30% болса, бұл қызметке белсенді сұранысқа 63% көрсеткішпен яғни күнделікті тәжірибеде мемлекеттік инернет-қорларды пайдалалатын даниялықтар ие екен. Сондай-ақ мемлекеттік онлайн қызметін пайдаланатындар саны Норвегия тұрғындары (62%), Финляндия (58%) және Швеция (57%) пайыздық көрсеткішке ие болған.

Ал қоғамға ең танымал саналатын e-government жүйесіне Сингапур үкіметінің web-құрылымы жатса (55%), ал Ұлыбритания мен Жапония халықтарының осынау пайдалы да пәрменді саналатын қызмет түрін пайдалану үлесі әзірге 15%-дан аспай отыр.

Кез келген электронды үкіметтің пәрменділігінің басты критерийінің бірі оның әлеуметтік бұқаралық топтарға кеңінен қолжетімдігі болса, БҰҰ-ның нұсқауымен Халықаралық телекоммуникациялық одақтың International Telecommunication Union, ITU) келесі бір зерттеулерінің нәтижесінде бұл ерекше үлгіде сипатталады. ITU мамандары 178 ел мен аймақтың мемлекеттік ақпараттық-телекоммуникациялық инфрақұрылымдарының сапасын, жүзеге асыру тәртібі мен пайдалану ережесін зерттей келе олардың әр біріне «сандық технологияның қолжетімдігі индексі» (Digital Access Index, DAI) санап шыққан болатын. Зерттеу нәтижесі көрсеткендей, Швеция мен Дания және қоғамға бағытталған АКТ-жүйелерімен әлемдегі ең озық елдер қатарында болса, ал Норвегия мен Финляндия сәйкесінше 5 және 8-орындарды иеленді, Исландия екінші ондықтар қатарынан орын алған [243].

Еуропа Одағы елдерінің 2005 жылға «eEurope» бағдарламасы бойынша тұрғындарға көрсететін барлық мемлекеттік қызметті жүз пайызға онлайндық қолдауға көшуіне дайындық деңгейін бағалаған IDC агенттігінің сарапшылары «Еуропалық электрондық үкімет қызметтері. Олардың кейбір елдердегі жағдайы мен нарықтық болжамдар» атты 2002-2007 жж. қорытынды есебінде жариялады («European eGovernment Services. Country Benchmarking and Market Forecast, 2002-2007»). Есепте көрсетілгендей, Дания, Швеция және Финляндия бүгінде өте қарқынды, дегенмен өкінішке орай, Еуроодақтан тысқары елдерде өте сирек кездесетін қоғамдық мақсаттағы электрондық сервист іжоспарлы түрде қалыптасыру мен жетілдіруде әзірленген. Бір мезгілде екі бағытта жұмыс істейтін: бір жағынан, осы мемлекеттердің мемлекеттік институттары кешенді техникалық және ұйымдастыру саясатын жан жақты ойластырып, таразылап, қызметтерін интернет арқылы қамтасыз етсе, екінші жағынан, осы елдердің тұрғындары бұқаралық түрде аталмыш саясатқа жағымды көзқарастарын білдіріп, мемлекетпен онлайн түріндегі байланысқа көшеуе дайындықтарын танытуда.

Еуропа елдеріндегі электронды үкіметтің саяси билік пен бұқара, мемлекеттік күзіретті органдар мен электронды коммерция қызметінің нәтижесінде ақпараттық-коммуникациялық процестерді дамыту, тәжірибелерін сараптасақ.

Дания. Коммуникациялық желісінің дамуы бойынша эфирлік радио және телехабар тарату желісін елдегі Radio Denmark мемлекеттік компаниясы толықтай бақылайды. Конституциялық монархиялық Данияда 1998 жылдан бастап коммерциялық кабелдік тележелілер қызметі таратыла бастады. Бүгінде желілердің қызметін тұтынатын абоненттер саны елдегі 55% отбасын құрайды. Тұрғындарының үштен екісінің компьютерлік сауаты бар және 49%-ы Интернет және компьютерлік техникамен қамтамасыз етілген Дания еліндегі электронды үкіметтің басты ерекшеліктері былайша сипатталады.

Дания үкіметінің саясаты мемлекеттік процестерді барынша демократияландыруға, биліктің толықтай қоғамдық ашықтығына, тұрғындардың әкімшілік басқару мәселелеріне кеңінен қамтылуына бағытталуы басты ерекшелігі саналады. Бұл талаптардың барлығы ұлттық e-government жүйесінің құрылымдары мен қызметінің қалыптасу принциптеріне негіз болды. Даниялық электронды мемлекеттік әкімшілік жүйесі тұрғындардың билік органдарымен барлық деңгейдегі кері байланысын тұрақты қамтамасыз ету мен әкімшілік шешімдерді дайындау мен жүзеге асыруда азаматтардың қатысу пәрменділігі жағынан

әлемдегі ең үздік жүйелердің бірінен саналады. Бұдан басқа салық айналымы, коммуналдық төлемдер мен ресми құжаттарды рәсімдеуде мемлекеттік онлайн сервистерін елдегі тұрғындардың жартысынан астамы пайдалануда. 2003 жылдың соңында мемлекеттік билік органдарының тұрғындарға көрсететін 136 қызметінің 127-сі Интернетке ауытыстылырған болатын. Үкіметтің жекеменшік бизнеспен қарым-қатынасын сараптағанда копоративтік пайдаланушылар арасында Данияның Сауда-өнеркәсіп агенттігі мен Мемлекеттік банкі ең танымал да дамыған сайттар саналады. 2002 жылы қаңтар айында Мемлекеттік сату Ұлттық порталы ашылса, 2003 ақпанда Дания үкіметі OASIS Universal Business Language (UBL) – мемлекеттік сектордағы электронды коммерцияның ресми түрде бекіткен болатын.

Скандинавиялық елдер тарихи процестердің ортақтығы мен мәдени және әлеуметтік-экономикалық негіздері бойынша бір-бірімен тығыз түрлі шаруашылық және қызмет салаларында ұжымдасқан. Жарты ғасыр бұрын құрылған Солтүстік мемлекеттер кеңесі – (Nordic Council, 1953 жылы Дания, Швеция, Норвегия және Исландия елдері, кейін араға 3 жыл салып Финляндия енді) бүгінде осы елдер арасындағы ынтымақтастық үйлестіруде. Қазіргі таңда бұл ынтымақтастық одағы әр мемлекеттің жеке алғанда және де тұтастай аймақтық деңгейде техникалық, индустриалдық және қоғамдық прогресс дамуында барлық мәселелер бойынша келісімге келіп, бірлесуде.

Соңғы жылдары Ақпараттық технологиялар, коммуникациялық құрылымдар мен үкіметтік қызметті электрондау мәселелері жөніндегі Кеңеске ерекше бөлуде. Нақ осы Одақтың бастамасы Скандинавия елдерінің «Электронды Еуропа – 2000-2002», «eTEN – Трансеуропалық телекоммуникациялық желілердің дамуы – 2003», «eEurope Action Plan («Электронды Еуропа: әрекет жоспары») – 2005» сияқты жобалардың жоспарлануы мен жүзеге асуына ықпал етті. Сондай-ақ сандық технология, телекоммуникация мен желілік ақпараттық жүйелер саласындағы аймақтық бағдарламаларды әзірлеу мен орындауда бастамашы бола білді. Осы жобалардың жүзеге асыру нәтижесінде солтүстік елдері сөзсіз еуропалық қоғамдық ақпараттандыру саласының жетекшісі бола білді.

Paul Budde Communication компаниясының «Telecoms in Europe — 2004: Scandinavia – Еуропадағы Телеком — 2004: Скандинавия» атты есебінде мұндай табысқа жетудің басты екі себебін атайды. Оның біріншісі, осы елдердің заң шығарушының күшімен тек Еуроодақты ғана емес, сондай-ақ барлық әлемді қамтамасыз ететін біртұтас құқықтық кеңістіктің құрылып, ұлттық және мемлекетаралық ақпараттық-техникалық дамуы ықпал етуі болса; екіншіден, мемлекеттік және жеке меншік бизнес инфрақұрылымының ақпараттық қоғам құруға қатысуын барынша ынталандыратын скандинавиялық үкіметтік сындарлы да экономикалық саясаты. Бұл аталған қорытындыларды бағалау үшін біршама деректерді шолуға болады: солтүстік елдері азаматтарының саны 2003 жылғы мәлімет бойынша 24,1 млн. болса, соның 12,5 млн. Интернетті тұрақты пайдаланушылар, тұрғындардың жоғары жылдамдықта мәліметтер тасымалына қолжетімдігі ЕО елдеріне қарағанда 3 есеге артық, Скандинавия елдері тұрғындарының 11 млн теледидар пайдаланса, осының 50% -дан астамы кабельдік ТВ желілерінің абоненттері және де барлық мемлекеттік қызметтің үштен екі бөлігі онлайн режиміне көшсе, ал 2005 ж. электронданған мемлекеттік сервистер 100%-ға жетті.

Paul Budde Communication сарапшыларының айтуынша, мұндай мақсаттарға жетуде солтүстік Еуропа елдерінің мүмкіндіктері жетерлік. Осынау жетістіктерге жетуде скандинавиялық ИТ-индустрияның бірқатар алыптары (Nokia және Ericsson сынды) мен электронды аппаратура мен бағдарламалық қамтамасыз ету, ұйымдар мен тұрғындарды коммуникациялық және ақпараттық қызметпен қамтитын компьютерлік желілер мен байланыс кешендері сияқты жүздеген ірі және танымал компаниялар өз үлестерін қосты.

Автордың пайымдауынша, кәсібі мен ауқымы жағынан түрлі өнеркәсіптердің барлығы аймақтағы электронды-мемлекеттік құрылымның жандану процесіне қажетінше ауқымды да саликалы нарық, барлық деңгейдегі билік орагандары қатысуымен үкіметтік

тапсырыстарға кепілдік берілетін сол жобалар мен бағдарламалардың жүзеге асу нәтижелері азаматтарды қызықтыратындай тұрақтылықты негіздеп берді.

Норвегия. Конституциялық монархиялық елдің телекоммуникациялық желісі дамуында өзіндік ерекшеліктері бар. Норвегияның радиотелевизиялық және жалпыұлттық коммуникациялық жүйесі мемлекеттік әкімшілік бақылауында болғанымен, экономикалық жағынан мемлекеттен тәуелсіз, орталықсыздандырылған, жеке меншік компаниялар басқаруында. Әр отбасында 1,5 компьютерден бар норвегиялықтардың 75% Интернетке қолжетімді. Электрондық үкіметінің басты ерекшеліктері: соңғы жылдары тұрғындардың жан басына шаққандағы ІЖӨ жылдық орташа көрсеткіші 36 мың долларда асып түседі (бұл АҚШ, Жапония, Ұлыбритания және басқа дамыған елдердегі көрсеткіштерден айтарлықтай жоғары). Ал норвегиялықтардың өмір сүру деңгейі (қызмет табыстары, әлеуметтік қамтамасыз етілуі, мемлекеттік қызметті пайдаланылуы мен қоғамдық игіліктерге қолжетімдігін ескеп алғанда) әлдеқашан әлемдік жоғары стандартқа сай. Мемлекеттік саясаттың әлеуметтік бағытталуы e-government жүйесінің үкіметтік тұжырымдасында берік орын алып, сондай-ақ «Қазіргі заманғы Норвегияның барлық тұрғындарына барша замануи құралдармен барынша қызмет көрсету» бейресми ұраны негіз болды.

E-government құрылымын қалыптастыру жөніндегі бірлескен үкіметтік комитет Сауда және өнеркәсіп министрлігінің құзыретінде. 2001 жылы жазда Норвегияның электронды мемлекеттік әкімшілігі дамуы жобасының қабылдануы 2005 жылы елдегі мемлекеттік органдардың ақпараттары мен барлық 108 әлеуметтік қызмет түрінің кем дегенде 105-нің норвегиялық азаматтарға Интернет арқылы қолжетімдігіне сенімді кепіл бола алды. Осынау мүмкіндіктердің барынша пәрменділігін арттыру үкімет Білім беру министрлігі, Әлеуметтік қамтамасыз ету департаменті, Жастар істері жөніндегі басқарма және Мемлекеттік ағарту қорының көмегімен қазіргі күнде «Тұрғындардың сандық біліктілігін арттыру» атты өте кең ауқымдағы бағдарламаны жүзеге асыруда. Бағдарламада әдепкі күндізгі курстардан бастап арнайы әзірленген қашықтықтан оқытудың электрондық практикумдарына дейінгі білім берудің барлық деңгейі мен түрлері, әдістері қарастырылған. Соңғы жылдары электронды мемлекеттік қызмет нарығындағы ең айтулы оқиғалардың бірі ең салиқалы ойыншының пайда болуы. Бұл екіжылдық келісімсөздерден кейін құрылған Швеция және Финляндияның жетекші коммуникациялық фирмалары – Telia мен Sonеганың бірігуі болатын. Осы бірігудің нәтижесінде Скандинавия мен Балтық жағалауы аймағында ең ірі телеком-оператор дүниеге келді. Оның жалпы айналымы 10 млрд.евро болса, ал штат қызметкерлерінің саны 35 мыңға жетеді. Дегенмен бұл келісімнің басты ерекшелігі аймақтық мемлекетаралық ұжымдасқан саясатты жүзеге асыруда болатын. Өйткені шартқа отырғанға дейін Telianың 70% шведтік үкіметке, ал Sonеганың 53% - финдік үкіметке тиесілі болды, сондай-ақ осы екі фирма да толықтай қоғамдық меншік саналды, олардың бірігуі құрлықтағы екі елдің мемлекеттік телекоммуникациялық компанияларының бірігуі алғаш рет орын алған болатын. Екі компания біріккен кейінгі TeliaSonera корпорациясы басшылардың өткізген алғашқы шараларының бірі үкіметтік шведтік және финдік мекемелерді шоғырландыратын, қоғамға бірегей қолжетімді сымсыз кешендерін WLAN желісін құру болатын. Бұл барлық Солтүстік Еуропадағы ең қуатты да тармақталған желі саналады.

Финляндия. Республиканың коммуникациялық желісі дамуында өзіндік ерекшеліктері бар. Финляндия Үкіметі елдегі барлық коммуникациялық жүйені бақылайды әрі Ұлттық телерадиохабар тарату компаниясын басқарады. Дегенмен елдегі аудиториясы әрбір мың тұрғынға 200 абоненттен тұратын бірнеше жүздеген кабельдік телеарналар мен желілердің қызметін қамтамасыз ететін 20-дан астам коммерциялық телекоммуникациялық фирмалар бар. Тұрғындардың Интернетке қолжетімдік үлесі 56%-ды құрайды.

Электронды үкіметтің басты ерекшеліктері: Финляндияның Қаржы министрлігінің мәлімдеуінше, жоғары деңгейде дамыған ұлттық ақпараттық

инфрақұрылым электронды мемлекеттік әкімшілік жүйесі жұмысының тиімділігінің техникалық негізі саналса, оның экономикалық негізіне – мемлекет, тұрғындар мен бизнес мүдделерінің тепе-тең келуі жатады. Экономикалық тұрғыдан алғанда финдік e-government шын мәнінде G2C, G2B және B2G қарым-қатынасындағы онлайн процесіне қатысушылардың барлығына арналған электронды мемлекеттік құрылымдарды жасау мен жүзеге асыруға қатысты қаржылық, материалдық-техникалық, еңбек және басқа да шығындарды есеппен, орнымен жұмсалғандығын танытады.

Мемлекет пен азаматтардың қарым-қатынасындағы онлайн функциясына алғаш көшкен қызмет саласы, әрине, бүгінде электронды үкіметтің ең озық web-сервисі саналатын есеп-қаржы операциялары болып отыр. Осы салалардың бір мезгілде әрекетке енуімен қатар (2000-2001 жж.) Қаржы министрлігі жеке және заңды тұлғалардың кодтық (жадылық) идентификация жүйесін енгізген болатын. Бұл жүйе барлық мемлекеттік-қоғамдық процедураларды одан әрі жүргізу мен қазіргі уақытқа қаржы мәселесіне қатысы жоқ үкіметтік кейбір интернет-қызмет түрлерін таратуды жеңілдетіп отырғаны анық.

Тиімді электронды мемлекеттік басқару жүйесін жасау жолында Скандинавия елдерінің әрекетін үйлестірудің соңғы да табысты үлгісіне 2003 ж. күзде бастау алған «E-Government Education» атты жоғары әкімшілік интернет-шолушы бағдарламаны атауға болады. Бұл бағдарламаны жүзеге асырушы орталық ретінде швециялық Блекинг аймағының Технологиялық университеті таңдалған болатын. Бағдарламаны әзірлеуге аймақтың барлық түкпірінен ғалымдар, инженерлер, жоғары оқу орындары оқытушылары мен қашықтықтан оқыту мамандары қатысты. Осы ұжым алдағы уақытта арнайы курстар жүргізіп, барлық оқу процесін жүргізу қажетті әдістемелік қолдауларды жүзеге асырды. Бағдарлама білім берудің екі деңгейінен: екі жылға арналған базалық кәсіби курс және «қашықтықтан тыңдаушылар» магистр атағын алып шығатын электрондық-әкімшілік жоғары білім алатын толық курсынан тұрады.

„E-Government Education“ жобасының үйлестірушісі, даниялық Сара Эриксен: «Біздің еліміздегі электронды үкімет құрылымдары толықтай бұқаралық пайдалану деңгейіне жеткен сәтте онымен жұмыс істейтін мемлекеттік қызметкерлердің кәсіби біліктілігі проблемасы аса өзекті саналып отыр», - деген болатын. Ал жобаны әзірлеушілердің бірі финляндиялық Пирьё Эловараның пікірінше, «E-government жүйесінің абырой мен тиімділігін мемлекеттік аппарат қызметкерлерінің арнайы білімдері мен дағдыларының болмауынан қатерге тігуге болмайды.

Біздің ойымызша, Блекинг институтының бағдарламасы Скандинавиядағы мемлекеттік мамандарды интернет арқылы оқытатын алғашқы жоба саналады. Дегенмен білім беру саласындағы бай тәжірибелері мен халықаралық ынтымақтастығы осы бағдарламаға негіз болды. Аймақтағы барлық мамандардың қатысуы осы жобаны жетілдіруге, жергілікті және жалпыұлттық деңгейдегі электрондық басқару жүйесінің дамытты.

Швеция. Швецияның коммуникациялық жүйесі Скандинавиядағы ең ірі және жетілдірілген сала. Жалпыұлттық телекоммуникациялық жүйе қызметін Мемлекеттік телекоммуникациялық агенттік басқарады. Радио және телевизиялық қызметтің негізгі тасымалдаушысы Ұлттық телерадио хабар тарату корпорациясын құратын мемлекет бақылауындағы компаниялар. Қазіргі уақытта тұрғындарды Интернетке қолжетімдігі 50% астам.

Швециядағы электронды үкіметтің басты ерекшеліктері: Швеция Скандинавия елдері ішіндегі өнеркәсіптік ең дамыған ел саналады. Ел экономикасы энергетика, металлургия және машина жасау салаларынан басқа ИТ-индустрия саласында да жетекші орында. Осынау факторды ескере отырып, шведтік үкімет e-government жүйесінің құрылу процесінде ұлттық бизнесті басты назарда ұстауда. Оның қарқыны артуы мен оны қаржыландыруды ұлғайтудың арқасында онжылдықта Швециядағы мемлекеттік секторды бағдарламалық қамтамыз сету 2002 ж. 186 млн.евродан 2003 ж. 210 млн.евроға, ал 2007 ж. 305 млн.евроға артты.

Конституциялық монархиялық елдегі электронды үкімет құрудың бірінші кезеңі – азаматтар мен кәсіпорындарға қызмет көрсетуге арналған мемлекеттік мекемелердің арнайы порталдарының қалыптасуы табысты жүзеге асты. Швед үкіметі корпоративтік серіктестер мен Интернет-тасымалдаушы желілермен электрондық байланыстары аса табысты орындалды деуге болады. Мемлекеттік жүйені басқаруды эксперименталдық пайдалану процесінде министрліктер мен мекемелерді қамтамасыз етуде бюджеттік қордың 50 пайызын үнемдеуге қол жетті. Жүйенің тиімділігі сондайлық қазірде Швецияның мемлекеттік құрылымдары сатылымдарының 95% электронды арналар арқылы жүзеге асырады. Қазіргі уақытта e-government ұлттық жүйесінің жетекшісі Гуннар Лундттың мәлімдеуінше, Швецияның таяу арадағы электронды үкімет дамыту жоспары кешенді қоғамдық қызметтер аясын кеңейту мен техникалық жетілдіруге бағытталған.

Дегенмен, скандинавиялық елдердің тоталдық ақпараттандыру бағытындағы барынша бірігу мен келісімге келуіне қарамастан скандинавиялық елдердің әр қайсысы өзіндік экономикалық құрылымы мен тәуелсіз саяси желісі бойынша дербес мемлекет ретінде саналады. Бұған дәлел қазір бес елдің үшеуі ЕО мүшесі саналса, (Швеция, Дания және Финляндия ортақ евроаймаққа қосылған елдер), ал Норвегия, Дания және Исландия НАТО-ға, Швеция, Финляндия, Норвегия, Исландия және Дания ДСҰ – дүниежүзілік сауда ұйымына мүше. Әр мемлекеттің таңдап алған ақпараттық қоғам мен электронды үкімет құрудағы стратегиясы – барлық өзіндік ерекшеліктер мен ерекшеленетін сипаттарымен дербес саналады.

Исландия. XX ғасырдың ортасында Исландия малшаруашылығы дамыған елдер қатарында болса, енді ширек ғасырдан бері жоғары технологиялық ел ретінде танымал. Және де заманның озық технологиялық процестері барлық салаларға: ауыл шаруашылығы мен байланыс индустриясына енгізілуде. 1986 ж. елдегі қайта монополияландырылған коммуникация желісі барлық тұрғындарды телефон байланысына бастап эфирлік хабарлар мен кабельдің телевизияға дейін толықтай қамтыған. Республикадағы телекоммуникациялық сервистердің қолжетімділігінің артуы айтарлықтай деңгейде тұрғындардың урбанизациялану процесіне ықпал еткен болатын. «Global Information Technology Report 2002–2003» компаниясының зерттеулері бойынша, Исландия жаһандық ақпараттық сервис процесіне техникалық және әлеуметтік дайындығы жағынан қатысу деңгейі бойынша әлемде 5-орында, 2005 ж. 2-орында, 2009 ж. 7-орында тұрды.

Электронды үкіметтің басты ерекшеліктері: Исландияның электрондық мемлекеттік әкімшілігі қызметінің құрылымы мен таралымын құрылымдау тұрақты түрде телекоммуникациялық желілерін жетілдіру процесі мен өте жаңа өткізгіш желілердің, сондай-ақ мәліметтерді жоғары деңгейде тиімді беру кешені құралдарының пайда болуымен ықпалдас. Елдегі 2000–2005 жж. аралығында жоспарланған исландиялық жалпыұлттық e-government жүйесін жасау бағдарламасы ақпараттық инфрақұрылым, әкімшілік-мемлекеттік қызмет, компьютерлік білім беру мен үкіметтік-корпоративтік қарым-қатынас саласының дамуының айғағы.

Мәселен, Исландияның Білім беру, ғылым және мәдениет министрлігінің әрекет ету жоспары барлық қажетті компьютерлік-коммуникациялық технологиялармен жабдықталған және де елдің ірі ақпараттық қорларымен байланыстағы барлық орта және жоғары оқу орындарындағы біртұтас ақпараттық желілерді біріктіруді қарастырады. Ал осыған баламалас Экономика және өнеркәсіп министрлігі барлық салалардағы электрондық коммерцияның әрекеттегі құрылымдары мен G2B және B2B-кәсіпкер қарым-қатынасын жабдықтауға бағытталған.

Ресей. БҰҰ-ның e-government-ке дайындық рейтингінде Ресей алдыңғы жылғы зерттеулерге қарағанда Украина мен Белорусияны алға жіберіп, 192 мемлекет ішінде 60-орынды иеленіп, 10 пунктке төмендеп отыр. 2005 ж. қорытындылар бойынша Ресей ақпараттық қоғамға дайындық жөнінен 69 орынның 57-позициясын, ал 2007 ж – 70 позицияны 2009 ж. Қазақстаннан кейін 74 позицияны иеленгенді.

БҰҰ сарапшылары Ресейдегі электронды мемлекеттік басқаруға дайындық туралы сараптауларын былайша сипаттауға болады. E-Government Survey 2008: From E-Government to Connected Governance – БҰҰ-ға мүше 192 мемлекеттің электронды үкіметке дайындығының бойынша Ресей Федерациясы 10 позицияға төмендеген.

Алғашқы үштікті Швеция, Дания және Норвегия иеленді. E-government readiness индексі «электронды үкімет» веб-қызметтерінің дамуы, телекоммуникациялық инфрақұрылымының жетілдірілуі мен тұрғындардың аталмыш жаңалықтарға дайындығы деңгейі көрсеткіштері бойынша есептелінеді. Ресей рейтингте Украинаға қарағанда 41-орында, Белорусиядан 56-орында. Шығыс Еуропа елдері арасында РФ тек соңғы тұрған Молдованың алдында. Азаматтардың мемлекет өміріне қатысуы «электронды қатысуы» (e-participation) көрсеткіші жіктемесі бойынша Ресей Белорусия, Руанда және Өзбекстанмен қатар 98-орынды иеленді.

Ресейдің электронды мемлекеттік қызмет көрсетудегі басты проблемасы электрондық өзара байланыс құралдары арқылы тіпті қарапайым саналатын мемлекеттік қызметтерді ұсыну. Тек бірнеше федералдық мекемелер ғана өз сайттары арқылы құжаттарды электронды түрде қарастырғанымен кейіннен азаматтардың өздері қатысуына тура келеді. Осыған баламалас жәйттер аймақтық билікте орын алған. Құжаттарды сайттан көшіру немесе өшірілген құжатты қайта толтыру формалары аз кездесе, құжаттардың 90% қағаз нұсқасын жеке тапсыруы не почта арқылы жіберуі тиіс деп санайды CNews Analytics сарапшысы С. Шалманов.

Дегенмен электронды үкімет дамуының проблемасына қарамастан Үкімет басшылары Ресейдегі ақпараттық қоғам дамуының стратегиясы рейтинг бойынша 20-орынға көтерілуі тиіс деген талаптар қоюда. 2008 ж. 7-ақпанда қабылданған Стратегияға сәйкес 2015 жылға таяу ұлттық АКТ-инфрақұрылымының қолжетімдік жіктемесі бойынша алғашқы ондыққа енуі тиіс деп санайды. Ресей Ақпарат және байланыс Министрлігі даярлап жатқан «Әр үйге байланыс» бағдарламасы аясында барлық ресейлік отбасы иелері мемлекеттік тариф бойынша кең беткейлі (128 кбит/с) Интернетке қолжетімді болмақ.

2008 ж. The Economist Intelligence Unit (EIU) сараптама орталығы мен IBM Institute for Business Value компаниясының ақпараттық қоғамға дайындық бірлескен сараптамасында Ресей 52-орыннан (2006 ж.) 57-орынға төмендеген болатын. EIU нұсқасы бойынша e-readiness рейтингі 69 мемлекеттің АКТ-инфрақұрылымының даму деңгейі, бизнес-климат, «е-сауаттылық», құқықтық қолдау, АКТ қолдану саласындағы мемлекеттік саясат пен осы технологияларды пайдаланудың тұрғындар мен кәсіпкерлерге тигізген пайдасы сияқты көрсеткіштері есепке алынған.

Электронды үкімет құру мен оны жүзеге асырудың шетелдік тәжірибелерін *қорытындылай келе*, авторлық мынадай пайымдауларға тоқталуға болады:

Дамыған елдердегі электронды үкімет сандық технологияларды күнделікті өмірдің барлық салаларына енгізудің жоғары деңгейімен ерекшеленіп отыр.

«Электронды үкімет» қоғам өмірінің барлық негізгі салаларын, яғни әлеуметтік, технологиялық, экономикалық салаларды, қоршаған орта және саяси саланы қамтып отыр.

«Электрондық үкімет» белгілі бір деңгейде сайлаушылардың белсенділігі мен азаматтардың технологиялық сауаттылығы мен біліктілігі артуына ықпал етті.

Батыс елдеріндегі Интернет-коммуникацияның дамуы қоғамда жаңа қарым-қатынас ұстанымдарын негіздей отырып, ақпараттық қоғамның қалыптасуына ықпал етті.